

Tas Latweefchu draugs.

1841. 10 Jubli.

28ta lappa.

J a u n a s s i n n a s.

Is Moskawas. 29ta Mai, pulksten' diwōs pehz pussdeenās, tur ar pehr-konu tik leela wehtra usnahze, ka pa weenu paschu weerendel-strundu 252 nammeem norahwe juntuš, arri dauds sehtas pagahse un skurstinus nolause. Zittai Kreemu basnizai wehisch tohrna krustu rahwe lihku, zittai nomette pa wissam semmē; un arri weenam klosteram aisnesse juntu. Weena dselses-plahtene, no junta krisdama, seewai, kas garram gabje, tik neganti sadausija galwu, ka winna palikke bes jehga; bet tas lafkats, kas winnai us galwas bija, winnu tok no leelafas nelaimes bija pasargajis, jo ar dokteru palihgu winna atmohdāhs.

Is Madrites, Spaneru semmes leelaka pilskata. Schinni waffarā tai semmei siffeni tik leelōs pulkōs usnahkufchi, ka daschās mallās jau drihs wissu plaujumu apehde. Tanni aprinkē, ko fauz Zjudad-Real, bes mitteschanas 300 zilweki stahw laukā, puhledamees winnus fakert maisōs, bet kaut gan isdohdāhs, us tahdu wihsē ikdeen 70 lihds 80 maisus pilnus isnihzināht, tatschu ne warr manniht wis, ka winni eet masumā. Winni welkāhs pa barreem, kas juhdsi garrumā un 2000 sohtus plattumā. Kur nu tahds bars weenu paschu pussstundu dshwo, tur pa gallam ar wisseem semmes augteem; jo zits ne paleek pahri, ne kà tee stipraki sarri un tahs faknes.

• Darbu, rullis pa mehnescheem; jeb mahziba, kahdi darbi fainneekēem ar fawu faimi ikkatrā mehnesi pehz kahrtas ja-strahda.

J u h l i m e h n e s i.

Deidsama pufse.

Pahr lohpu-kohpschanu. Rad seens fakohpts un attahlu ne gribb plaut, tad lohpeem atkal teek ganniba. Rad druwas buhs nokohptas, tad aitas tur laischamas wirsū. Kam ahbolinu-woi lehzu-sahle irr, tas warr taggad pa karstahm pussdeenahm kuhē fawus lohpus ar to barroht. — Daschu reis gaddāhs, ka gohwim peens paleek sils; tas nahk no daschadahm sahlehē, ko gohwis ee-ehd. Tomehr scho peenu warr drohfschi bruhkehē, jo tas wesselibai ne kahdu flahdi ne darra, un sweests, ko no tahda kreima taifa, ne mas naw sils. Ja tomehr ne gribbeet, ka peens tahds sils, tad pirzeet apteekē tahs sahles, ko pehz dokteru wihses fauz: Rad. belladonnae; no schahm pa 3 deenahm no rihta katrai goh-

wei ja-eeedohd 2 kwentihni. — Zuhkas dauds reises ja=pebdina un pa scho mehnesi ween reis tahm ja=eeedohd zuhku=sahles (Niesewurz) un kattrâ neddetâ ween reis Piplohku. Siweni allaschia ja=masga un ja=farga no linnu lauka, jo no tahs linnu smakkas winni drihs sprahgst. — Ganneem warr usdohd kohku jaunus sarrinus fageest, buntitês feet un ischahweht, kas seemâ aitam buhs derriga barriba. Zittas mahjibas pahr lohpu=lohpfchanu irr tahs paschas, ko abbôs pagahjuschôs mehneschôs effam isteikufchi.

Pahr buhweschanu. Kas pagahjuschâ seemâ woi pawassarâ jaunu istabu taifijis un to taggad gribb pabeigt, tam tê wehl kahdas mahjibas dohfm. Kam gan ne patihl skaidrâ, filtâ un ar duhmeem nezapfwehpetâ istabâ dsihwoht? Un tahdu gan drihs kattris warr eespeht, kam til gribbahs. Skurstenis wifflab-bal' no Keegeleem muhrejams ar sawadu duhmu welwi appafschâ. Krahfni wai-jag' eefschâ kurrinamu taifihl, kas pa to laiku, kamehr kurrahs, wiffus nelabus twaikus no istabas iswelk ahrâ. Jumis wifflabbaki jumjams no wesseleem salmeem, prohti, kad labbibu kull, tad til tahs wahrpas nogreeschamas un kuttamas un tee salmi preefsch jumta ja=attahj wesseli un nefadausiti. Schahds jumis buhs stiprs un tê ne putni neds pelles tohs maitahs, graudus meklejohet. Jummikis jumdams lai turr' pee rohkas labbu balku ar beesu mahlu uhdeni, kur kattru kuhli eemehrzeht, un kad gabbalu nojummis, tad warr ar to paschu uhdeni to juntu apleet, no appafschas us augfchu leedams, un tad pa wirfu labbi no-kaisht ar granti. Schahds jumis ne ween buhs stiprs, bet arri drohfschs no ugguns. Bet ja kam patiktu galbu juntu likt, tas lai to pehrwe ar schahdu pehrwi: Sageuhd ohgles labbi smalki par pulweri un scho pulweri peemaisi pee filtas darwas, kamehr paleek til bees, kâ putra. Scho pehrwi karstâ un fausâ laikâ usleez. Shkas no ahrpuffes appehrweht irr labba un teizama leeta, tadeht tê pateikfm tahdu pehrwi, kas naw dahrga. Lehni un apdohmigi wahridams, iskaufe uhdeni salku witrioli, un tad famaisi zittâ uhdeni kalkus itt glihfschi, ka ne kahdi putralmi ne paleek. Kad tas padarrihts, tad lej to witriol=uhdeni kalku=uhdenim klahl un famaisi itt labbi kohpâ. Kad tas nu, kâ waijag', irr gattaws, tad ar pinseli prohwe us feen=mallas usfmehreht, tad redsefi, woi buhs tumfscha, woi gaischa. Kad gaischi dseltena irr, tad lai tâ paleek, bet kad to-mehr tumfschu gribbi, tad, eekam wehl witriol=uhdeni effi peelehjis, peeberz kahdu dalku smalki faberstu ohgtu kalkeem klahl. Schi pehrwe, kaut gan lehta, tatschu lohri derriga un pastahwiga. Eefschpuffê istabâ irr labba pehrwe sillajs mahls ar krihtu un beesu peenu fataifhts. — Ja tee nejauki un reebigi kusto-ni, ko blaktes fauz, istabâ rastohs, tad fajauz kalki ar bohmelji un aismehre ar to wiffas schkirbas. Gultas warri ar bohmelji ween isfmehreht, tad redsefi, ka blaktis suddihs, jo bohmelje irr winnahm nahwiga. — Ja gadditohs, ka krahfs pahrplichstu tahdâ laikâ, kad muhreht ne warr, tad nemm tohs druppus, kas dselsi miblejohet nodruh, smalku glahsi un nedsehstu kalki; schohs 3 fageuhd itt smalki kohpâ, issija zaur smalku feetinu un tad ar pauta baltumu un lohpu affini (no abbeem weenadu mehru nemdams), pataisi mihtstu un tuhli eefmehre plichumâ. Tê tas fmehrs paliks til zeets, ka bes kalschanas ne isdabbusi. —

Rur mahli lehti dabbujami, tur warr ehkas taiſiſt taħdâ wiſſê: Sagahda papilnam treknus mahlus un fajauz tohs ar ſmalkeem ſalmeem woi rupjahm pella-wahm. Samekle arri labbu pulku pareſnu ſchaggaru un ſtabbinu no pa-eglehm un zittehm koſkeem. Pawaffarâ, kad nakts-ſalnas beidsahs, eefahz darbu. Grunte ja-muhre gan no akmineem, kahdas 2 pehdas us ſemmi un arri beesaka, ne kâ ehkas ſeenas buhs. Kad tas padarrihts, tad durru ſtenderes eeleez ſawâ weetâ un noſtatti paſlihi ar laſtahm. Tâ pat arri ehku ſtuhri ja-usmuhre no akmineem lihds augſchu. Nu ſawedd wiſſus zittus mahlus klaht un noleez labbu kahretu us granti wirſt, pa abbaſhm puſſehm labbi nogluddinadams un nolihdsinadams pehz ſchnohres; nu ſahz ſprauſt tohs ſtabbinus pa rindehm, bet ſiſhi, 4 lihds 6 zollus zittu no zitta, un zits no paſſatas ar ahmeru lai winnus eedsenn mahls dsittaki eefſchâ; teem ſtabbineem waijag' pa 6 zolleem buht garrakeem, ne kâ ſeena buhs beesâ. Nu atkal krauj mahlu kahretu wirſt, nogluddini un ſpraud atkal ſtabbinus, bet nu ohtradi un teem pirmajeem pretti un tâ jo prohjam lihds gallam. Kad lihds lohgeem usmuhrehts, tad tif platti, kâ lohgi buhs, pa ahr = un eefſch = puſſi muhre kahretu akminu un leez lohgu ſtenderes, tâ pat noſtattidams, kâ durru ſtenderes, un ſtrahda atkal prohjam. Wehl ſtipraka ehka buhs, kad akminu un keegelu druppus ſtabbinu ſtarpâ mahls eedsiſti. Ja griſſi ehku pehz ar kalkeem apſiſt, tad keegelu un dakſtinu gabbalus ſadsenn ſeenâ eefſchâ muhredams, ka galli pa kahdu zollu paleek ahr = puſſe; tee kalſus labbaki peeturrehs. Schahdas ehkas warr 25 lihds 30 zollus beesas buht un ſtahwehs ſimteem gaddeem.

Rehka = jeb ſaknu = dahrsâ. Wiſſas ſehklas, kas jau gattawas, tiſſuſchi ja = nonemm un kahpuru perrekti ruhpiġi ja = usmekle un ja = poſta. Arri tee ſtahdi, kas jau gattawi, ja = nonemm un ſawâ weetâ ja = paglabba.

Rohku = dahrsâ. Pee ſpalira = koſkeem tas pats darrams, kas pagahjuſchâ mehneſi. Rohku = ſkohla allasch ja = pahrrauga un tee peefeeti kohzini ja = paſwabina, ka ſeenamajs kohzinus ne ſlahde, kad ſchee breeſt. Taggad arri jauni kohzini ja = dehta (ja = okuleere), un prohti: mehneſcha eefahkumâ us dsihwu jeb plaukſtoſchu pumpuri, un mehneſcha beigâs, kad kohli wairs ne plaukſt, us gulloſchu jeb mirruſchu pumpuri. Schis darbs darrams papreeſch pee keſberehm, tad pee pluhmehm un pehzak pee ahbelehm un pee bumbehrehm. Sinnams, kad pawaffara ſilta bijuſe, tad ſchis darbs buhs agraki darrams, bet aukſtas un ſapjas pawaffaras deht tas wehlah' darrams. Pehz 3 woi 4 neddetahm waijag' tohs dehtitus (okuleeretus) kohzinus pahrluhkohht un ja pumpuriſch pee = audſis, tad walgs druſzin ja = atraifa. Atkal pehz 2 neddetahm warrehs to walgu pa wiſſam nonemt. Schi mehneſcha beigâs warr wiſſus uhdens = ſarrus un ſaknes ataugas nogreest, lai koſkeem fullu welti ne = atrauj. — Taggad arri ohgas nahk gattawas; tahs warr nolaffiſt un ko paſchi ne griſſ patehrehht, pahrdohht, fur daſchs labs rublis par puhlinu tiſs rohkâ.

Pahr. tihrumu = jeb druwu = kohpſchanu. Kad papuas wehl naw pareiſi apſtrahdatas, tad ar ſcho darbu ja = ſteidsahs, zif drihs ween warr. Scha mehneſcha gallâ arri ruddens = ſehja nahk gattawa un plaujama: rudſi un kweeſchi. Ne wai-

jaga gaidiht, kamehr labbibas stohbri gluschi balti paleek un graudi zeeti. Labbi buhs, kad stohbriam'appakfch gallâ pa kahdu pahru zollu sakums wehl paleek, un ka graudi wehl naw tik zeeti, ka tohs ne warr safpreeft; bet tik ja-luhko us to, ka winneem wairs naw balts flapjums eekschâ. Ne behda wis pahr to, ka graudi farukfchoht un palikfchoht fihki. — Noptautu labbibu feen buntès un statti gubbâs pa 10 kuhsteem tâ, ka wehjschs warr labbi zaurwilktees; tē graudi gan sakaltih's un salms palik's lunfains, ka ne luhsihs un to warrehs drohfschi west schuhni un rijâ. Labbakajs laiks plaut irr no rihta, kad rassa wairs naw, un wakkara puffē; tas pats arri pee eewefchanas wehrâ leekams. — Ratrâ labbibas wahrpâ atraddisi wiff'masak' 15 graudus; rohnahs arri wahrpas, kam 75 graudi eekschâ; bet kurfchs tad warr teikt, ka wiafch 15, 30, woi wehl 75 puhrus no puhra sehjuma dabbujis? Ne weens! Zaur ko tohs nahf? Urbildam: zaur to, ka eeradduschi pahrlaeku wehlu plaut un zaur to ta leelaka dalka isbirst laukâ un ne kam par labbu ne nahf. Schi labbiba plaujama ar weenrohzi.

Kad linnu noseedejuschi un sehflu galwinas mettahs sakas, tad tuhlin noplehschami. Noplehsti tee ja-eemehrz falsdâ mihsstâ uhdeni, fur lai tik ilgi mirkst, kamehr ta tschaumala woi stohbri's luhst. Tad no uhdena ja-iswelf un pakalnē prett deenas widdu ja-isflahj schahweht. Bet kad pa to laiku leetus ne lihst un linni pahrlaeku ahtri falsst, tad waijag' winnus pa brihscheem ar sprizzkanni aplaistht. — Kas sehklas grihb dabbuht, tas lai to teefu atstahj ne-noplehstu, kamehr sehklas eetekfahs. Bet prezzes linni schinni laikâ plehsti buhs dauds labbaki un derrigakus augtus isdohs.

Sw ei jofchana taggad arri itt labba pa uppehm un leeleem-uhdeneem; ihpafchi wehfschi taggad wiff'labbaki smeek un lehiti ferrami. Dihkds un eserds sweija jau pa masam beidsahs.

Smiltainu zekku, fur wassarâ gruhra braukfchana, warr pahrlabboht, kad weenu puffi tam noleek ar welleneem dubbulti tâ, ka appakfchjai kahrai sahles puffe nahf us appakfchu un wirfejai us augfchu. To ohtru puffi warr apfeht ar maurasahli (Hundgras), kas lehiti eeselt, dsilli faknojahs un semmi pataifa zeetu. Pa pirmu puffi warr braukt, kamehr schi sahle faselt un eefaknojahs; tad warr pa scho braukt un to puffi, fur welleni bij', atkal apfeht.

Daschu reil' gaddahs wassaras laikâ pa plawu un tihrumu strahdajoht, ka tschuhska kahdam zilwekam dselt. Ja tâ notizzis, tad bes kawefchanahs fajauz 3 karrotes bohmseljes ar tik pat dauds eettiKa un lai tuhlin eenemm 2 karrotes, pa 3 woi 4 stundahm atkal tik pat un wakkarâ to beidsamu dalku. Bet to wainu paschu un wiffu tihkumu prett ugguni sildoht ja-masga ar kannep-elju.

☞ Tajs zittas mahzibas: pah' peena glabbafchannu un mahjas-putnu kohpfschannu, pah' affas rafschannu un bischu-kohpfschannu, pah' seena kohpfschannu un ugguns fargafschannu un kas wehl wehrâ ja-leek, paleek tâ pat spehtâ, kâ pagahjuschs mehneschs jau isceikt's.

U. P.

Brihw drikkht. No Widssemmes General-gubbernements puffes: Dr. C. E. Napierfky.